

Ключевые слова: реабилитация, политические репрессии, Крым, десталинизация.

Omel'chuk D. The Peculiarities of Rehabilitation of Repressed Citizens in Crimea at the Second Half of 1950th

The article is devoted to the peculiarities of rehabilitation of the victims of political repression of Stalin era in Crimea at the second half of 1950th.

Key words: rehabilitation, political repressions, Crimea, destalinization.

УДК: 316.485.22 + (477) «1950/1960»

*Олег БАЖАН**

**Протестні акції населення Української РСР
у другій половині 1950 – на початку 1960-х рр.:
причини, інструментарій, діапазон**

На основі архівних матеріалів розглядаються причини та динаміка протестних дій в Українській РСР у період «хрущовської відлиги».

Ключові слова: протестні акції, КДБ при РМ УРСР, інакомислення.

Друга половина 1950 – початок 1960-х рр. символізували собою новий важливий етап в історії радянського суспільства. Відмова від принципів «казармового соціалізму», звільнення з тюрем і таборів сотень тисяч політв'язнів, реформаторські починання партійного лідера М. Хрущова викликали певний оптимізм, породжували серед радянських громадян сподівання на побудову справедливого та гуманного суспільства. Як покаже подальша практика, спроби реформування системи впродовж 1953–1964 рр. матимуть частковий характер та майже не торкатимуться фундаменту державного й суспільного ладу «країни Рад».

* *Бажан Олег Григорович* – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Інституту історії України НАН України, старший науковий співробітник Відділу по розробці архівів ВУНК–ДПУ–НКВС–КДБ.

Суперечливість і половинчастість процесу десталінізації простежується практично в усіх здійснюваних тоді заходах. Процеси відновлення прав та доброго імені жертв необґрунтованих політичних репресій, які набули розмаху у другій половині 1950-х рр., до середини 1960-х рр. було поступово згорнуто внаслідок бажання партійної верхівки повернутися до попередніх, сталінських, ідеологічних норм. Дії керівництва країни щодо впровадження демократичних принципів у політичну систему, культуру, стиль життя радянського суспільства були також доволі непослідовними. Не мало бажаного результату й реформування економіки. Окремі кроки, здійснені у цьому напрямі М. Хрущовим, нагадували радше знеболюючі ін'єкції невиліковному хворому. Непродумані експерименти у системі виробництва, розподілу, обміну та споживання призвели до падіння рівня життя, продовольчих труднощів в окремих регіонах країни, залежності СРСР від зовнішніх поставок зерна. Відсутністю гнучкості характеризувалася міжнародна політика Радянського Союзу. Нарощування військового потенціалу, силові методи, продемонстровані 1956 р. в Угорщині, не знаходили схвалення світової громадськості, викликали невдоволення широких кіл населення всередині країни. Грубістю та безцеремонністю відрізнялися намагання партійно-державного керівництва взяти під жорсткий контроль усі без винятку сфери духовного життя суспільства. Кремлівська верхівка не піддавала жодним сумнівам і тезу про вирішення у СРСР національного питання. Владу не бентежило, що комплекс політичних та організаційних заходів, спрямованих на впровадження у життя «науково обґрунтованого» твердження про «нову історичну спільність – радянський народ» упродовж 1960–1980-х рр. здійснювався за допомогою російщення національних республік, штучного звуження сфери вживання рідних мов, ігнорування багатомісних традицій народів, які опинилися у складі Радянського Союзу.

Згадані вище фактори породжували нестабільність у суспільстві, сприяли зростанню напруги серед усіх верств населення. Невдоволення результатами здійснюваних у країні перетворень простежувалося й в Українській РСР. Своєрідним аналіза-

тором громадської думки в 1950–1980-х рр. виступав Комітет державної безпеки УРСР. Союзно-республіканський орган державного управління у сфері забезпечення держбезпеки при Раді Міністрів Української РСР із перших днів створення (березень 1954 р.) основні зусилля свого розгалуженого апарату націлював на реалізацію наступних завдань:

1. Збір розвідувальної інформації по головних країнах противника (державах-членах Організації Північноатлантичного договору. – О. Б.) та основних закордонних антирадянських націоналістичних центрах.
2. Запобігання підривному діям іноземців по каналах в'їзду в Радянський Союз і під час перебування радянських громадян за кордоном.
3. Перешкоджання підривній діяльності антирадянських елементів на території республіки»¹.

З огляду на специфіку України та повноваження республіканського КДБ боротьба з інакодумством превалювала над іншими напрямками діяльності радянських спецслужб на території УРСР.

У часи «хрущовської відлиги» зусилля органів держбезпеки перш за все було спрямовано на виявлення та нейтралізацію різноманітних націоналістичних груп, ліквідацію організованого збройного підпілля ОУН та УПА у західних областях республіки. Так, тільки в 1955 р. співробітники КДБ викрили та ліквідували 32 особи причетних до Української повстанської армії, у тому числі 2 керівників «оунівського проводу». У результаті оперативних заходів в УРСР було виявлено 340 «оунівських нелегалів», викрито та оперативно ліквідовано 6 «антирадянських націоналістичних груп», у тому числі у Станіславській (тепер Івано-Франківська) області – Українську підпільну організацію об'єднаних профспілок, очолювану директором школи Солодким; у Тернопільській – організацію «Молода Україна», керовану членом бюро РК ЛКСМУ та секретарем комсомольської організації школи вчителем Крушельницьким; у Горлівці Сталінської (тепер Донецької) області – «антирадянське угруповання» на чолі з «кадровим націоналістом» Андруником

¹ Галузевий державний архів Служби безпеки України (далі – ГДА СБ України), ф. 16, оп. 5-А, т. 1, арк. 112.

та ін. Усього, за даними Комітету держбезпеки УРСР, у 1955 р. за ґратами опинилося 69 осіб із числа «українських буржуазних націоналістів». Показники роботи КДБ у сфері «нейтралізації антирадянських елементів» того року в республіці виглядали так: заарештовано 347 осіб, із них за «терор і терористичні наміри» – 10; учасників «антирадянських формувань» – 45.

Крім того, співробітники КДБ активно боролися з численними проявами прихованих форм протесту – різного роду неpubлічними критичними висловлюваннями, анонімними посланнями, адресованими як широкій громадськості, так і представникам влади. Так, у 1955 р. органам держбезпеки республіки вдалося розшукати та встановити 550 авторів «антирадянських листівок» і розповсюджувачів анонімних документів (заарештовано 72, в агентурну розробку взято 242, проведено профілактичні заходи стосовно 248 осіб)².

Здійснюючи моніторинг розбурханого хрущовськими реформами та подіями в Польщі, Єгипті, Угорщині українського соціуму, органи державної безпеки констатували, що у другій половині 1956 р. кількість «антирадянських проявів» серед інтелігенції та молоді, особливо у великих промислових і культурних центрах УРСР, різко збільшилася. У ході спостереження найбільше проявів «антирадянської діяльності» було виявлено в колективах учених, серед професорсько-викладацького складу, у середовищі творчої інтелігенції. Аналізуючи протестні настрої серед населення Української РСР, органи КДБ дійшли висновку, що у своїй більшості «антирадянські прояви» виражалися:

- у закликах до зміни ладу, критиці марксистсько-ленінської теорії, внутрішньої та зовнішньої політики КПРС («проявів» такого характеру з серпня 1955 по січень 1956 рр. було зафіксовано – 6; із січня по жовтень 1956 р. – 24, а за останні два місяці року – 16);
- у намірах проведення внутріпартійної дискусії з питань внутрішньої й зовнішньої політики, «наклепницьких висловлюваннях» на радянську дійсність та умови життя населення

² ГДА СБ України, ф. 16, оп. 3, спр. 3, арк. 132–133, 137.

(за даними КДБ, подібного роду суджень та думок у серпні-грудні 1956 р. зафіксовано 12, у січні-вересні 1957 р. – 70, а у жовтні-листопаді 1957 р. – 50, причому найчастіше «відзначалися» викладачі соціально-економічних дисциплін, науковці-суспільствознавці, літератори, журналісти;

- використанні розгорнутої ідеологічної кампанії проти культу особи для критики правлячої партії, образ на адресу керівників партії та уряду (за період із березня по листопад 1956 р. зареєстровано 98 висловлювань).

Проте найбільша кількість «антирадянських проявів» серед різних прошарків населення УРСР, на думку працівників органів держбезпеки, стосувалася подій в Угорщині. Протягом жовтня-листопада 1956 р. було зафіксовано 141 випадок публічних виступів, розмов на побутовому рівні, присвячених Угорській революції³. Діаметрально протилежні офіційним думки та погляди жителів республіки стосовно подій у сусідній країні співробітники 4-го управління КДБ систематизували так:

1. Реагування, які «виправдовують дії реакційних сил» в Угорщині та засуджують збройну інтервенцію СРСР.

2. Реагування, які демонструють солідарність із «заколотниками» та «закликають до відкритих контрреволюційних виступів проти радянської влади, а також висловлюють надію, що події в Польщі й Угорщини знайдуть відгук серед народів СРСР і викличуть зміни в політичному облаштуванні нашої країни».

3. Розповсюдження панічних настроїв серед населення про неминучість у найближчий час початку бойових дій між СРСР та «країнами капіталістичного табору»⁴.

Безпосередньо з повстанням в Угорщині 1956 р. радянські спецслужби пов'язували збільшення погроз на адресу комуністів, колгоспного активу, працівників радапарату, зростання числа страйків, невиходів на роботу⁵.

Переслідуючи мету призупинити наростаючу хвилю опозиційних настроїв правлячий режим удався до випробуваних рані-

³ ГДА СБ України, ф. 1, оп. 11, спр. 42, арк. 96–102.

⁴ Там само, ф. 2, оп. 21, спр. 9, арк. 46–56.

⁵ Там само, арк. 77, 150–151.

ше методів – політичних репресій. Як свідчать архівні документи, у період із 1 жовтня по 14 листопада 1956 р. в республіці було заарештовано 52 особи (Станіславська область – 12; Львівська – 2; Ворошиловградська – 1; Кримська – 1; Тернопільська – 4; Дрогобицька – 7; Закарпатська – 14; Волинська – 5; Запорізька – 3; Харківська – 2; Миколаївська – 1)⁶.

Антикомуністичне повстання в Угорщині та зростання невдоволення в межах СРСР спонукали вище політичне керівництво країни вдатися до поступового згортання процесів десталінізації радянського суспільства, до прийняття рішень, які перешкождали б утвердженню в повсякденному житті плюралізму думок і поглядів. Політичним підсумком 1956 р., який пройшов під лозунгами XX з'їзду, можна вважати лист ЦК КПРС від 19 грудня «Про посилення політичної роботи партійних організацій у масах та припинення вилазок антирадянських, ворожих елементів». Імовірно, що схвалені в останній місяць 1956 р. документи дозволили партійним організаціям та правоохоронним органам здолати породжену XX з'їздом розгубленість, націлити їх на «рішучу боротьбу» з нонконформістськими силами.

Продовжуючи робити заміри суспільних настроїв, спецслужби особливо ретельно контролювали молодіжне середовище. Начальник 4-го управління КДБ при РМ УРСР підполковник Б. Шульженко в листопаді 1957 р. звертав увагу партійних органів на той факт, що

«окремі представники націоналістично налаштованої інтелігенції, троцькісти та інші антирадянські елементи останнім часом прагнуть підпорядкувати своєму впливу політично нестійку частину молоді та втягнути її в антирадянську роботу. [...] У результаті слабкої постановки виховної роботи у школах та деяких вищих навчальних закладах і до цього дня виникають різноманітні клуби, товариства та угруповання серед учнів і студентів, учасники яких під приводом критики по суті сповзають на антирадянські позиції й можуть бути використані ворожими елементами в їх злочинній діяльності».

Упродовж 1957 – квітня 1958 рр. 3-м відділом 4-го управління КДБ при РМ УРСР та 4-ми відділами УКДБ областей респуб-

⁶ ГДА СБ України, ф. 2, оп. 21, спр. 10, арк. 29.

ліки було «викрито» 22 «антирадянські молодіжні групи», з числа учасників яких заарештовано 27 осіб та 75 «профілактовано». У зазначений період «антирадянські групи» було виявлено майже по всій республіці (див. табл.)⁷.

Область	1957 р.	1958 р.	Усього
Харківська	2	1	3
Сталінська	3	1	4
Київська (з Києвом)	3	1	4
Кримська	2	–	2
Дрогобицька	1	1	2
Одеська	2	–	2
Дніпропетровська	–	1	1
Станіславська	1	–	1
Луганська	1	–	1
Волинська	1	–	1
Черкаська	1	–	1

На початку 1960-х рр. велике занепокоєння Комітету держбезпеки викликало масове повернення на територію західних областей республіки раніше засуджених учасників ОУН та УПА, а також депортованих у другій половині 1940 – на початку 1950-х рр. на спецпоселення членів сімей учасників національно-визвольного руху (більше 121 тис. осіб). У спеціальному повідомленні органів держбезпеки вищому політичному керівництву УРСР на початку жовтня 1964 р. зазначалося:

«Серед тих, хто повернувся з місць ув'язнення, багато колишніх ватажків та націоналістичних авторитетів, спроможних поширювати негативний вплив на в минулому рядових учасників націоналістичного підпілля, а також на політично нестійких громадян, раніше не пов'язаних із націоналістичною діяльністю. Аналіз наявних у розпорядженні органів держбезпеки даних дозволяє зробити деякі висновки про поведінку та дії цих осіб. Певне число колишніх українських на-

⁷ ГДА СБ України, ф. 1, оп. 11, спр. 42, арк. 356–358.

ціоналістів продовжує твердо притримуватися старих ідейних переконань, проводить або намагається проводити націоналістичну чи іншу ворожу діяльність».

Сформульовані висновки голова КДБ при РМ УРСР В. Нікітченко підкріплював статистичними даними:

«За період з 1954 по першу половину 1964 рр. [...] органами КДБ [...] ліквідовано 77 націоналістичних організацій та груп із числом учасників 601 чол., у тому числі безпосередньо у західних областях – 54 групи та організації з 463 учасниками. [...] За останні три з половиною роки у західних областях республіки здійснено 1112 державних злочинів, розслідуванням яких займалися органи КДБ. У результаті проведених чекістських заходів розкрито 918 злочинів, встановлено 1049 злочинців, третя частина встановлених злочинців – це колишні учасники ОУН–УПА, бандпособники, родичі колишніх націоналістів. На сьогодні органи КДБ у західних областях республіки ведуть активне оперативне вивчення 1628 осіб, підозрюваних у націоналістичній діяльності»⁸.

Вивчаючи підґрунтя, на якому виникали різноманітні прояви опозиційних настроїв, органи держбезпеки в донесеннях ЦК КПУ на початку 1960-х рр. часто-густо вказували також і на причинно-наслідкові зв'язки між невдоволенням населення існуючим суспільним ладом та рівнем матеріального забезпечення. У період, що розглядається, більшість соціальних проєктів М. Хрущова наштовхувалася на обмежені можливості економіки. Життєвий рівень населення суттєво відставав від західного. У результаті грошової реформи 1961 р. зросли ціни на продукти на колгоспних ринках, а наступного року м'ясо, молоко, масло подорожчали й у системі державної торгівлі. Улітку 1962 р. стало відчутним загострення соціальної напруги по всій країні. На тлі зростаючих проблем у радянській економіці причини для невдоволення мали практично всі групи населення, перш за все робітники, яких не задовольняло зменшення та погіршення продовольчого забезпечення, відсутність споживчих товарів, результати реформування системи оплати праці, перегляд норм та розцінок на виробничі операції.

⁸ ГДА СБ України, ф. 16, оп. 3 (1968 р.), спр. 1, арк. 276–282.

У червні 1962 р. в деяких областях УРСР розповсюджувалися листівки щодо організації мітингів протесту проти постанови ЦК КПРС про підвищення цін на м'ясо, м'ясопродукти, масло. Заклики до мітингів і страйків мали місце в Ізмаїлі, Одесі, Херсоні та інших містах республіки, при цьому в ряді випадків вони впливали на настрої трудових колективів. Так, докери Іллічівського порту ухвалили рішення на знак протесту не розвантажувати іноземні судна, а робітники одного з оборонних заводів Миколаєва були сповнені рішучості пікетувати обласний комітет партії.

Тема народних протестів у 1963 р. превалює на сторінках щоденника першого секретаря ЦК КПУ П. Шелеста:

«Червень. У Дніпропетровській області (м. Жовті Води) на шахті п/с 28 комбінату № 1 з добування уранової руди 130 чоловік шахтарів на знак протесту проти грубого ставлення і неуважності адміністрації до питань побуту, організації праці, порушення правил техніки безпеки протягом трьох годин не виходили із шахти... Інцидент закінчився тим, що чотирьох шахтарів судили як змовників...

30 серпня відбулася зустріч і розмова з начальниками обласних управлінь КДБ і членами колегії ГК (так у документі. – О. Б.) КДБ України. Я розповів про становище в країні і республіці з хлібом, цукром, картоплею, овочами і продуктами тваринництва, про великі труднощі, що насуваються... Я говорив про активізацію роботи органів КДБ, про те, що в республіці, і не тільки в нашій республіці, відбувається деяке пожвавлення націоналістичних елементів. Є прояви антирадянщини, відкриті антисупільні прояви, розповсюдження листівок...

Вересень. У Києві поширились панічні чутки щодо нестачі хліба, особливо білого... У місті суднобудівників Миколаєві сталися великі перебої з постачанням хліба... Із Миколаївського порту йде відвантажування борошна на Кубу, портові вантажники відмовилися вантажити, тому на вантаження кинули військові підрозділи. Щоб уникнути відкритих виступів і просто страйків або, ще гірше, явищ, я на свій страх і ризик дав указівку Сахновському (міністру торгівлі) і Бутенковій (заст. голови Радміну) збільшити фонди на хліб для Миколаєва...

11–21 вересня 1963 р. Провів нараду з відповідальними працівниками КДБ, МВД, суду, прокуратури та іншими адміністративними органами республіки. Обговорювались питання: про роботу з громадськістю і про пошкваллення діяльності добровільних дружин, про порядок і дисципліну в містах і робітничих селищах... Потрібно вести найрішучішу боротьбу з хуліганством, дебоширством, небезпечними злочинами, спекулятивним елементом... Закликати до порядку розповсюджувачів чуток і провокаторів, злісні елементи. За останні місяці на 10% збільшилося розповсюдження листівок різного роду, і в першу чергу політичного характеру. Почастішали погрози фізичної розправи на адресу партійного і радянського активу, піднімають голову ідеологічно ворожі елементи. Дав указівки "підкрутити гайки", і всім адміністративним органам працювати дружно, спільно і оперативно вирішувати всі питання, що виникають»⁹.

Кожен випадок «нездорових проявів» серед населення Української РСР фіксувався органами держбезпеки. Дані про розповсюдження антирадянських листівок та анонімних документів у республіці на початку 1960-х рр. показують, що упродовж 1961–1963 років була помітна тенденція збільшення кількості цих документів:

«1961, 1962, 1963

випадків розповсюдження листівок 140, 111, 204

анонімних документів 950, 1114, 1378

З 1963 по 1964 рр. включно відбувається щорічне зменшення цього виду протестних проявів:

1963, 1964

випадків розповсюдження листівок 186, 99

анонімних документів 785, 973»¹⁰.

Зменшення кількості прихованих протестних акцій, на наш погляд, пояснюється покращенням ситуації у соціально-економічній сфері в 1964 році та відставкою М. Хрущова, з яким у населення асоціювались всі «біди в країні». Із документів КДБ

⁹ Петро Шелест: «Справжній суд історії ще попереду»: Спогади, щоденники, документи, матеріали / Упор.: В. Баран, О. Мандебура та ін.; за ред. Ю. Шаповала. – К.: Генеза, 2003. – С. 151, 159–160.

¹⁰ ГДА СБ України, ф. 16, оп. 3 (1974 р.), спр. 5, арк. 21–24.

при РМ УРСР дізнаємося, що в період з 1962 по 1964 рр. у 489 випадках було розповсюджено 6929 листівок, в яких порушувалися наступні питання: висловлення невдоволення, пов'язаного зі здійснюваною М. Хрущовим політикою та його персоною – 59/907 (тут і далі: кількість випадків/кількість екземплярів листівок); заклики до боротьби проти М. Хрущова – 159/848; спрямовані проти ЦК КПРС – 26/1044, у тому числі пов'язані з М. Хрущовим – 10/13; невдоволення діяльністю радянського уряду – 17/26, у тому числі пов'язане з М. Хрущовим – 8/16; заклики до боротьби проти радянської влади – 6/26, у тому числі пов'язані з М. Хрущовим – 1/2.

Крім персональних випадків на адресу М. Хрущова в поширюваних листівках простежувалися антикомуністичні ідеї – 10/196; спрямовані проти комуністів – 25/86; незадоволення зниженням зарплати, вимоги її збільшення – 30/507; проти підвищення цін на продукти – 31/90; скарги на складне матеріальне становище – 34/84; на відсутність у магазинах продуктів – 27/64; проти надання допомоги іншим країнам, вивозу хліба за кордон – 35/76; заклики до страйків, мітингів, відмови від роботи – 41/1209; до повстання – 5/83; «націоналістичного змісту» – 23/135, у тому числі за створення самостійної України – 16/48; невдоволення виборчою системою, заклики не голосувати за кандидатів – 6/12; голосувати не за кандидатів, висунутих КПРС, а за Народно-трудоий союз (політична організація російської еміграції) – 11/304; підтримка політики «китайських ревізіоністів» – 5/11; заклики до створення нової партії – 4/4; листівки від імені та за підписом НТС – 36/858¹¹.

Із виявлених у 1964 р. 145 авторів та розповсюджувачів листівок 76 перебували у віці до 18 років та 41 – від 19 до 30 років. Таким чином, 80% встановлених осіб, які займалися виготовленням та розповсюдженням листівок, становила молодь.

Значне число представників студентства входило й до складу учасників «антирадянських організацій», викритих органами держбезпеки в 1963 р. (див. табл.)¹².

¹¹ ГДА СБ України, ф. 16, оп. 3 (1968 р.), спр. 1, арк. 357, 363–364.

¹² Там само, оп. 1 (1971 р.), спр. 10, арк. 153–154.

Кількість організацій та груп	79
Учасників	465
Частка учасників із вищою та н/вищою освітою	23,8%
Частка учасників-студентів	12,7%

Поряд із прихованими формами протесту (листівки, анонімні послання з погрозами на адресу місцевого партійно-радянського активу, створення підпільних організацій та груп) органи держбезпеки Української РСР на початку 1960-х рр. фіксували випадки публічного незадоволення існуючими у країні порядками. Упродовж 1961–1964 рр. у республіці було зафіксовано 87 випадків групових відмов від роботи в різних сферах народного господарства. Кількість їх за причинами, пов'язаними з підвищенням норм виробітку, неправильним та несвоєчасним нарахуванням зарплати, незадовільною організацією праці на підприємствах, дефіцитом у магазинах продуктів першої необхідності виглядає наступним чином: 1961 р. – 8; 1962 р. – 8; 1963 р. – 54; 1964 р. – 17 випадків¹³.

Інструкції на випадок масових безладів у республіці, розроблені силовими відомствами, дозволили правлячому режиму заблокувати вільну політичну діяльність громадян, придушити страйковий рух. Крім того, активізація національно-культурного життя в Україні, зародження у середовищі шістдесятництва політичної течії, яка головну увагу акцентувала на вирішенні громадсько-політичних проблем, викликали невдоволення компартійних лідерів як у Москві, так і в Києві. Переслідування опозиції на тлі боротьби з «пережитками українського націоналізму» розглядалося вищим політичним керівництвом республіки та Комітетом держбезпеки при РМ УРСР не тільки як покарання інакодумців, але і як ефективний спосіб впливу на громадську думку. За десятиріччя «хрущовської відлиги» (з 1954 по першу половину 1964 рр.) в УРСР органами КДБ за звинуваченнями в «націоналістичній діяльності» до кримінальної відповідальності було притягнуто 793 особи¹⁴.

¹³ ГДА СБ України, ф. 16, оп. 1 (1971 р.), спр. 10, арк. 161.

¹⁴ Там само, оп. 3 (1968 р.), спр. 1, арк. 276.

Вибіркові репресивні заходи лише на деякий час допомогли стабілізувати суспільно-політичну ситуацію в республіці. Різноманітні форми протестних акцій серед різних верств українського суспільства спостерігалися аж до розвалу СРСР, оскільки соціально-економічні та політичні причини прояву невдоволення громадян породжувалися самою радянською командно-адміністративною системою.

Бажан О. Протестные акции населения Украинской ССР во второй половине 1950 – в начале 1960-х гг.: причины, инструментарий, диапазон

На основании архивных материалов рассматриваются причины и динамика протестных действий в Украинской ССР в период «хрущёвской оттепели».

Ключевые слова: протестные акции, КГБ при СМ УССР, инакомыслие.

Bazhan O. Public outcry in Ukrainian SSR in the 2d half of 1950th – 1960th: cause, instruments, range

Based on archival sources the cause and dynamics of public outcry in Ukrainian SSR during «Khrushchev thaw» was investigated.

Key words: public outcry, KGB under RM of Ukrainian SSR, dissidence.